

Реферат на тему: "Марко Вовчок – основоположниця прози для дітей. Народність оповідань"

Марко Вовчок

Марко Вовчок – основоположниця прози для дітей.

Народність оповідань.

Видатна українська письменниця-демократка Марко Вовчок прийшла в літературу наприкінці п'ятидесятих років минулого століття. Ідейними натхненниками, справжніми володарями дум передових людей в Росії і Україні в ті роки були революційні демократи, великі просвітителі Герцен, Шевченко, Чернишевський, Добролюбов, Некрасов, Салтиков-Шчедрін.

Певна річ, що в перших оповіданнях Марка Вовчка немає яскравих образів протестантів, бунтарів, відвертих сміливих борців проти кріпосництва. Її герої тут – це, здебільшого, лагідні, сумовиті і навіть зовні покірні люди. Не завжди й пани-кріпосники виступають одвертими, жорстокими, свавільними самодурами. Про декого з них можна подумати, що вони добрі, гуманні пани. Але сила оповідань Марка Вовчка розкривається не стільки в характерах героїв, які, здебільшого, ледве накреслено, навіть не в окремих, хоч і дуже правдивих, картинах талановито вихоплених з глибин народного життя, а в могутньому подихові в них народної ненависті до кріпосницької системи в цілому, з усіма її породженнями: з підневільною, позбавленою радості, працею; з цілковитим безправ'ям трудящої людини; з нахабною сваволею звироднілих кріпосників та їхніх прихвоснів; з жахливою, тупою косністю, під корою якої були скуті невмирущі творчі сили народу.

Марко Вовчок в "Народних оповіданнях" високо піднесла здорову мораль представників народу, цілісність їх характерів, вірність у коханні і дружбі, чесність, здатність на самопожертву в ім'я інтересів іншої людини, яку спіткало горе, і неугасне прагнення до волі, якого не вбиває навіть смерть.

З особливо великим чуттям і любов'ю вона писала про жіноцтво. Ніжні, ласкаві матері; вірні в коханні дівчата; щирі, сердечні подруги; добрі, люблячі сестри; чисті, непорочні дівчата-підлітки – всі вони сповнені тієї принадної краси і душевного благородства, які народ обезсмертив у своїй поезії.

В лютому 1858 року "Народні оповідання" потрапили до рук Шевченка, що, повертаючись із заслання і чекаючи дозволу на в'їзд до столиці, змушений був кілька місяців жити в Нижньому Новгороді. Оповідання Марка Вовчка дуже йому сподобались. 18 лютого він написав у "Журнале": "Не обходимо будет ей написать письмо и благо дарить ее за доставленную радость чтением ее вдохновенной книги".

В одному із свідчень тих часів згадується, що Марко Вовчок звернулася з листовим проханням до Шевченка виправити що-небудь у її новій повісті, але він рішуче не дав

на це згоди, мотивуючи досконалістю її творів.

Між Шевченко і Марком Вовчком було жваве листування, що не припинялося аж до смерті великого поета.

З кінця 1858 р. Шевченко став найближчим радником Марка Вовчка, взяв на себе всі турботи в справі перекладів і видання її творів.

Російські оповідання Марка Вовчка нічим не поступаються перед українськими. Через два роки після першої публікації їх в "Русском Вестнике" Добролюбов дав високу оцінку їм у своїй статті "Риси для характеристики руського простолюдю". Він дуже похвально відгукнувся про Марка Вовчка, як про автора оповідань з життя росіян і українців, зазначивши: "У нас немає причин роз'єднання з малоруським народом!" Він вважав, що "Марко Вовчко, у своїх простих і правдивих оповіданнях, є либонь перший і дуже вправний борець проти решток кріпацтва в суспільному житті і побуті. Докладно розглядаючи оповідання "Маша", "Игрушечка", "Саша", "Катерина", "Купеческая дочь" та ін., Добролюбов говорив: "з цих нарисів постає перед нами характер руської простої людини, що зберіг основні риси свої серед усіх збезличуючих, гноблячих, убиваючих відносин, яким він підлягав протягом кількох століть". Особливо високо оцінив він оповідання "Маша" та "Игрушечка".

З 1859 до 1863 р. з'явилося чимало творів Марка Вовчка, писаних українською і російською мовами. За кордоном вона закінчила "Ледащиця" і "Пройдисвіт", написала повісті "Три долі", "Від себе не втечеш" ("Павло Чорнокрил"), "Лимерівну", оповідання "Не до пари", "Два сини", казки для дітей - "Кармелюк", "Ведмідь", "Невільничка", "Дев'ять братів і десята сестриця Галя" та ін. Тоді ж з'явилися твори "Глухой городок", "Червонный король", "Тюлевая баба", "Жили да были три сестры" та ін.

В кращих творах, написаних за кордоном, Марко Вовчок продовжувала розробляти ті ж таки теми, що й у "Народних оповіданнях" та "Рассказы из русского народного быта". Оповідання "Ледащиця" має яскраво виявлений атикріпосницький характер і стоїть поруч таких талановитих творів, як "Козачка", "Маша", "Інститутка". Прагнення кріпаків вирватися на волю тут піднесено до найвищого рівня драматизму. Жадане визволення приходить тоді, коли люди, вкрай понівечені кріпосницькою системою, уже не мають сили скористуватися з нього.

Хвилююча соціальна трагедія, талановитого, з великою художньою силою розкрита письменницею в оповіданні "Ледащиця", звучить як суворий присуд над кріпосницькою системою і всіма її породженнями в житті та побуті тогочасного села.

В оповіданні "Два сини" Марко Вовчок правдиво змалювала солдатчину, що була важкою карою для селянства. Мати-вдова двох синів Андрійка та Василя. Коли сини дійшли віку, їх забрали в солдати. Андрій десь загинув, а Василь, з підірваним солдатчиною здоров'ям, повернувся до матері... помирати. Після смерті Василя стара мати доживає віку в самотині. "Живу... дивлюсь, як хата валиться. Чую, що й сама пиллом припадаю, — якось дурнішаю, якось туманію, наче жива в землю входжу". В цих словах дано узагальнену картину того, яким важким лихоліттям для народу була кріпосницька система і до яких страшних наслідків вона привела селянство.

Показові життя наймитства і жорстокої експлуатації його куркулями Марко Вовчок приділила головну увагу в казці "Дев'ять братів і десята сестриця Галя". Казковий, романтичний план тут має суто-літературний характер. Основою твору є сувора правда про злиденне життя селянської родини в переформений період. Один по одному підрастають вдовині сини, один по одному, ледве ставши на ноги, вони йдуть у найми, зазнаючи жорстокого поневіряння в глитаїв-хазяїв – хлібороба, кравця, баштанника. Хоч як тяжко вони працюють, але вибитися із злиднів не можуть.

Салтиков-Щедрін, позитивно оцінюючи цю казку, правильно відзначив, що центр ваги її лежить у показі неможливості селянської родини "природним шляхом вибитися" із злиднів. "Прагнення примиритися з життям, піти на згоду з ним, — писав Салтиков-Щедрін, — зобразив актор досить живо, але, зрозуміло, що всі ці несміливі спроби не мають жодного успіху, бо життя охоче визнає тільки того, хто з'являється з правом панувати над ним, а зовсім не того, хто шукає способу примоститися до нього без жодного права. Очевидно, цей останній є не що інше, як огидний брехун і неблагонадійний підлабюзник. Автор дуже добре розумію це і тому, показавши героям своїм всю ницість таких облудних засобів, приводить їх до потреби шукати іншого виходу із гнітючого становища, виходу не облудного, але водночас і не цілком природного. Але неприродність ця чомусь здається цілком природною, і читач не нарікає на неї". (Рецензія в "Современнике", 1864 р., №1).

Брати остаточно зневірившись у можливості власною працею по наймах вибитися з безпросвітних злиднів, стали розбійниками. Отже нова, капіталістична дійсність, так само, як і кріпосницька, жорстоко вбивала все здорове, високоморальне в натурі трудящої людини, штовхала на такі вчинки, які не впливали з самої її природи. Згодом цю тему поставив і талановито розв'язав Панас Мирний в своєму соціальному романі "Пропаша сила", або "Хіба ревуть воли, як ясла повні".

Романтичний план казки "Дев'ять братів і десята сестриця Галя" певною мірою зв'язав руки письменникові і не дав їй можливості на повну силу повністю висвітлити важливу соціальну тему. "Мелодраматичний кінець, прироблений до казки, — писав Салтиков-Щедрін, — значно шкодить її простоті... Справа легко могла б обійтись і без зворушливих сцен, які супроводжують потрібну смерть: Галі, її чоловіка і брата". Високо оцінюючи задум письменниці, Салтиков-Щедрін безперечно мав підстави висловити невдоволення з того, що цей задум не був повністю здійснений у творі.

За кордоном Марко Вовчок написала кілька творів на історичні теми ("Невільничка", "Маруся", "Кармелюк"), розпочала повісті "Сава Чалий" і "Гайдамаки" (лишилися незакінченими). Великий інтерес письменниці до історії України виник ще в немирівський період її життя й діяльності. Тоді і згодом вона читала історичні праці Бантиш-Каменського, М.Костомарова, М.Марковича, студювала акти з історії України, цікавилась історичними піснями, легендами та переказами. Під час її роботи над історичними піснями, легендами та переказами. Під час її роботи над історичними творами їй дечим допомагав О.Маркович, надсилаючи потрібні матеріали. Хоч Марко Вовчок користувалася джерелами поміщицької історіографії, але не була в її полоні, а в

багатьох моментах зуміла піднятися значно вище понад її рівнем. В історичному минулому України письменницю найбільше цікавили героїчні сторінки боротьби народу проти іноземних загарбників і панської неволі. Герої її історичний творів – палкі патріоти батьківщини, вірні сини і дочки народу, виразники і захисники його інтересів.

Найбільш цінним і художньо довершеним твором на історичну тему, визначним і сміливим на той час є повість "Кармелюк" (вперше була надрукована в Львівському журналі "Правда" 1867 р.). Ім'я славетного ватажка селянського повстання на Поділлі (1813-1835 рр.) Устима Кармалюка було заборонено згадувати в пресі, і поміщицька історіографія зовсім обходила його мовчанням. Марко Вовчок вперше сказала щире, натхненне і в багатьох моментах правдиве слово про палкого борця проти кріпосницької системи Устима Кармалюка. Його образ письменниця змальовує, йдучи за фольклорними джерелами. Мужній, чесний, сміливий, непримиримий в боротьбі проти панства, чулий до народного горя, лагідний і щирий з друзями, ніжний з рідними, — таким жив у пам'яті народу Кармалюк і таким його показала Марко Вовчок. "Скрізь, каже, — скрізь, де я не піду, де не поїду, скрізь бачу вбогих людей, бідаків роботящих, та гордих багачів, жорстоких панів над ними. От що мою душу розриває! от що моє серце розшарпує!" Так говорить Кармалюк до матерів, перед тим як почати боротьбу з панством. "Вони затуляють світ бідному чоловіку", — гнівно кидає він, дивлячись на панські палаци. "Я не зношу людського лиха і вбожества! Я мушу тому запобігти!" – палко, рішуче каже він дружині. А за якийсь час люди почули його пісню – заклик до боротьби з багачами. "І найшлися поміж людьми, що ізригалися на цей клич і зупинялись, чигаючи наче доброго спасенного суду, несподіваного, жаданого визволення".

Не одинак-бунтар, а народний ватажок, борець проти кріпосницької системи, славний син українського народу – таким постає образ Кармалюка з повісті Марка Вовчка.

В показі боротьби Кармалюка з панством, письменниця висловила мрії і сподівання на своє визволення. В трактовці Марка Вовчка Кармалюк виходить з рамок історичного часу, коли він жив та боровся, і виростає в легендарного народного богатиря – виразника прагнень трудящих мас і захисника їх інтересів. Не випадково наприкінці повісті, розповівши про те, як Кармелюк знову був схоплений панамі і засланий, автор каже: "Його гнали усе далі та далі, а вони, зоставшись, тяжче та тяжче заробляли та... дожидали". Приходу Кармалюка, — тобто мужнього і сміливого ватажка, чекали не тільки покріпачені маси в дореформений період, але й спролетаризовані селяни, наймити, трудящі маси України в той час, коли писалася повість.

Боротися проти неволі – рабства – так розуміла своє завдання письменниця. Цій благородній справі служили її кращі твори, і в цьому її безсмертна заслуга.